



En viloplatz för människor i nöd... Ha en skitskön sommar!!!

foto: Lars Nilsson



Fåglar i Leksand



En tidskrift från Leksands fågelklubb

Nr 1 År 2001

Pris: 30kr

<http://fagelklubben.leksand.nu>



Redaktionen

Ansvarig utgivare:

Redaktör/ Layout

Lars Nilsson 0247- 333 92

Västannor 20671

793 50 Leksand

E-mail: lars.n@ebox.tninet.se

Redaktion:

Bogdan Persson 0247- 154 76

Sören Stenberg 0247- 349 93

Maria Bergsten 070-5451061

Adressändringar:

Henry Pollack 0247- 409 64

Klockarvägen 4

793 41 Insjön

E-mail: zyq693p@tninet.se

Utgivning och medlemskap

Tidskriften utges av Leksands fågelklubb och utkommer med 4 nummer per år, därav 2 tidningar och 2 programblad.

Tidningen, Pris:30kr. Medlemmar erhåller tidskrifterna utan extra kostnad.

Medlemskap i Leksands fågelklubb kostar 100 kr/år.

Familjemedlemmar och ungdomar (20 år eller yngre) betalar 30 kr/år

Avgiften sätts in på

Pg. 438 26 34-6 eller

Bg. 456- 4373

c/o Leksands fågelklubb.

Innehåll

3. Ledaren ur ett.....
4. Fågelön Runde
5. Bildfrågor
6. Korsordet
7. Samling runt fågelborden
8. Natursnokarna
10. En sen vinter gav färre örnar
12. Ett väglöst land
- 15 Fiskgjusen
16. En örn kommer glidande i skymningen
18. Siljansnäs natur
21. Leksandsfalk i Varberg
24. Tjadertid
26. Fågelrapport för Leksand år 2000
28. Kikaren har noterat
29. Projekt pilgrimsfalk-ringmärkningsprog.
30. Årsberättelse för år 2000
32. Målade magiska fåglar
34. Fågelsjö med utvecklingsmöjligheter
36. Historien bakom bilden
38. Gryssenstugan
39. Organisation

Ledaren ur ett poetiskt perspektiv

I flera situationer kan fåglarna bete sig och låta rent mänsklig. De småpratrar, kivas, sätter bo, parar sig och föder upp ungar. Erik Yvell har förmågan att se mer än en fågel som bara skall artbestämmas. I sin poetiska berättarkonst ser han fåglarna ur ett annat perspektiv.

Här följer några trevliga små betraktelser av Erik Yvell!

/ Lars Nilsson

Kajorna

Kajorna uppvisar bestämda åsikter och ritual.

Sjunger inte, trallar inte,
småpratrar sinsemellan
som sutte de i högtidsklädda
på en bondebegravning.
Den 22 maj drar de mask
ur mull och gröngräs
och äter som vore jordkakan
ett nygräddat Leksandsbröd

Törnskatan

Den sällsynta våren,
årtusendets första,
när göken ropade i väster
från aldrarna vid Österfors,
kom törnskatan
till vinbärsodlingen.
Hannen såg ut som kommen
från en herrskapsmaskerad
med ögonmasken ännu påtagen.
Honan något mera diskret tecknad
flöt in i vegetationen
och var plötsligt borta.

Kråkan

Grå som ett människoliv
som aldrig fått blomstra,
sitter den i vårplöjdan
näbbande efter föda.
Ibland ser jag den
på en stängselstolpe
intill Boställets hästhage
ruvande som över en oförätt.
Knappast någon skönsångare,
låter mest för att låta något.
Klara sig utan arior.
Härmar bara sig själv,
kravlöst: kraaa!

Omslagsbild: Fiskmås, Larus canus

Fågelmålar: Anders Ståhl

ISSN: 1402-5523

Fågelön Runde

NATURFOTOGRAFERNAS PARADIS

"Vi har avnjutit frukost i morgonsolen utanför stugorna. Plötsligt kastar sig stormfåglarna ut från branterna ovanför oss och vi rusar fram med kikarna i högsta hugg. Luften är fylld av fåglar och en kakafoni av ljud. Mitt i röran hittar vi orsaken. *Pilgrimsfalken* gör en dykning men missar slaget. Efter lunch packar vi ryggsäckarna och tar sedan stigen upp för berget mot branterna på andra sidan ön. Längs stigen flyger *vinterhämplingar* och *storlabben* varnar oroligt över vår närvaro. Vi vänder våra blickar in mot det norska kust- och fjällandskapet, vad som helst kan hända..."



Resans kostnad: 3500:-

I priset ingår resa Älvdalen - Runde t.o.r. i minibuss, boende i flerbäddsstugor med självhushåll på Runde samt övernattnig i Älvdalen. Antalet deltagare är begränsat till 16 personer. Först till kvarn... För ytterligare information kontakta ledarna.

Resan anordnas genom:
Naturbruksgymnasiet i Älvdalen
Box 54 796 22 Älvdalen.
Telefon (exp.) 0251-59 70 00.

Ledare och kontaktpersoner:
Hans Ersson 0250-109 57, 070-392 76 38
Pär Johansson 0250-120 95, 070-343 98 57

Kan du identifiera arterna nedan?



foto: Kalle Bergström



foto: Lennart Matthiasson



foto: Kalle Bergström



foto: Lennart Matthiasson



foto: Kalle Bergström



foto: Lennart Matthiasson



foto: Kalle Bergström



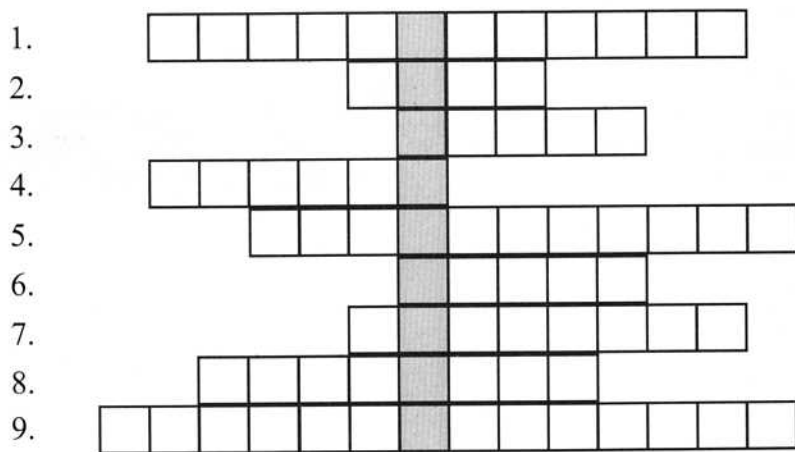
foto: Lennart Matthiasson

Svaren hittar du på vår hemsida.....!

Korsordet

Staffan Lind

1. Honan har, till skillnad från hannen, rött på undernäbben.
2. Fiskmåsbrost.
3. Svartvit Corvidae.
4. Rovfågel där adulterna har tvärvattrat bröst.
5. Vadare som häckar i gamla trastbon.
6. Tupp med svart strupe.
7. Sjunger 1-2-3-4-5-6—7.
8. Vit tungviktare med gult på näbben.
9. Gråkindad dykare.



Skriv in svaren på frågorna i de vågräta rutorna!

I den lodräta gråare kolumnen skall du, om du svarat rätt på frågorna, få ut rätt svar på korsordet.

Ledtråd: En fågel som gillar fisk..

Ditt svar kan du lämna på vår internetsida under rubriken "Korsordet" eller skicka ett vykort till:

Leksands fågelklubb, pl. 20671, 793 50 Leksand.

Dragning av vinnare kommer att ske på fågelskådningens dag den 13 maj.

De tre först dragna rätta lösningar kommer att få varsitt pris!

Samling runt fågelborden.

Conny Land

Lördagen den 23 februari genomförde fågelklubben en "inventering" av fåglar kring våra fågelbord här i Leksand.

Under vårvintern är det ej ovanligt att övervintrande eller mer ovanliga fåglar söker sig till våra fågelbord. Detta var utgångspunkten då vi på försök sökte samla så många skådare som möjligt för att i grupp "inventera" kring hus och gård.

På grund av kyla, -21 grader kl. 06.00, blev gensvaret tyvärr ej så stort som vi hade hoppats på. Endast åtta inbitna skådare mötte upp vid klubbstugan denna kalla men vackra vårmorgon.

Vi delade upp oss i två inventeringslag. Lag 1 skådade i södra Leksand medan lag 2 sökte av byarna i västra Leksand.

Fram på förmiddagen fick vi bästa tänkbara väder, strålände sol, vindstilla och endast ett par minusgrader.

Sammanlagt räknade de två inventeringsgrupperna in tjugotre olika fågelarter, bland dessa bör nämnas rödhake och bergfink.

Noterbart var också alla de övervintrande koltrastar som sågs, minst 10 ex. Undras just hur många som totalt i år har övervintrat i Leksand.

Trots det låga deltagarantalet anser vi som var med att detta sätt att skåda fågel på var utomordentligt trevligt.

Vi träffas, fördelar oss på grupper, skådar och umgås för att sedan träffas igen och rapportera för varann, fika mm.

Vi var överens om att prova på den här formen av skådning/inventering fler gånger.

Välkommen med då!



foto: Lars Nilsson

Natursnokarna överlever i naturen.....



foton: Lars Nilsson

Natursnokarna vt.01

Linda Stenberg

Vi gick mänskensutflykt vid Asaklitt med Bogdan.
Vi kollade på Venus,
Saturnus och en annan galax. Vi gjorde eld när vi
kom upp och värmdes oss. Det var kul!

Nästa träff letade vi rovdjursspår. De enda vi såg
var av gips som Anders hade med sig.
Vi hittade bara älg och harspår och tjäderspilling.

Vi övernattade i gryssenstugan. Lasse bygde ett vindskydd och sov där över
natten. Det ville inte vi för det var för kallt. Så vi sov i stugan istället. Vi
gjorde eld utan tändstickor, det var svårt.

Vi har fiskat med Per i gysjön och lite gägnapp blev det.

Vi såg på en naturfilm, den handlade om en flicka med sina gäss

Vi har lite träffar kvar!



Fågelklubbens och naturskyddsföreningen i Leksand driver ungdomsverksamheten
"Natursnokarna" och är nu inne på tredje året.

Är du mellan 8 och 13 år är du välkommen att anmäla ditt intresse till klubbens
ungdomssamordnare Conny Land på tel: 0247-22545 eller Agneta Joon-Timblad på
tel: 0247-22545.



En sen vinter gav färre örnar

Bogdan Persson

Vintern kom ovanligt sent denna gång... Jag minns att Limsjön ännu låg isfri den 15 december. Måste vara något av ett rekord. Sjön är alltid den första som läggs under is då den är så grund. Vädret påverkar naturligtvis fåglarnas flyttningsmönster i allra högsta grad. Inte minst örnarnas flytting.

November och december brukar vara de månader då åteln hyser det största antalet örnar under vinterns lopp. Så blev det inte denna vinter.

Det vintergröna landskapet, med gott om bytesdjur, långt upp i vårt avlånga land frestade till att skjuta på resan söderut, eller rent av att ställa in den.

För vad är det för vits med att börja flytta i slutet av december, då färden tillbaka skall påbörjas kanske redan i början av januari?

Många av de äldre örnarna påbörjar nämligen sin hemresa redan då, för att vara på häckningsplats så tidigt som möjligt. Örnens häckningsbestyr börjar tidigt på året.

Resultatet av det hela blev en betydligt blygsammare vinter beträffande antalet örnar, än det vi har blivit vana vid de senaste åren.

Toppen kom faktiskt i dagarna runt årsskiftet. Det tål dock att påpekas att inventeringen efter nyåret inte blev av den omfattningen som den brukar vara. Delvis beror det på allt för många kalla dagar och nätter under februari (och även mars) då temperaturen sjönk under -20 C. Dessa dagar är inte gynnsamma för örnspaning.

Inte bara på grund av att man fryser förfärligt, utan framför allt för att örnarnas

aktivitet sjunker väsentligt. Sådana dagar föredrar örnen att sitta stilla i skyddat läge och spara sig för bättre tider.

Det utlagda köttet är då allt för fruset och hårt för att kunna ätas och bytesdjuren har passat på att ta skydd från kylan.

Att inventeringen blev lite väl blygsam denna vinter, beror även på andra orsaker, men jag tänker inte gå in på dessa.

Hur många örnar som passerade under



Havsörn, *Haliaeetus albicilla* foto: Bogdan Persson

vinterns lopp är svårt att säga. Den slutliga granskningen av bildmaterialet är i skrivande stund inte genomförd.

Det var trots allt en spännande vinter. Antalet avlästa örnar förblev ungefär det samma som tidigare år.

Nr	Art	Avläst	Kläckt
1	Havsörn	3/12-00, Hans Ersson, Pär Johansson och Bogdan Persson	1989 Lappland
2	Kungsörn	24/12-00 av Bogdan Persson	1986 Finland (Vaasa län)
3	Kungsörn	27/12-00 av Henry Pollack	1999 Norrbotten
4	Kungsörn	13/01-01 av Bogdan Persson	1997 Finland (Lappi)

Här följer de:

Här följer en del kommentarer till ovanstående tabell:

1. Denna havsörn var den andra individen som vi lyckades läsa av genom åren. Den var ovanligt ljus även för sin redan aktningsvärda ålder.
2. Den äldsta örnen denna vinter var 14 år och härstammade från vårt östra grannland. Den har tidigare varit observerad i Örebro län (den 19/12-87), samt i Kristinestad i Finland (17/4-87). Sedan dess har den hållits sig undan i över tio år. Örnen blev delvis avläst av Pär Johansson, några dagar tidigare.
3. Norrbottningen var kläckt i Sveriges äldsta örntal! (Uppskattad ålder till 530 år)
4. Den fjärde örnen på listan är vår gamla bekant "Juha" som för fjärde vintern i följd nyttjat utfordringen.

Vårt att notera är att inte en enda årsunge observerades vid åteln. Detta har visserligen hänt förut (vintern 95/96), men då var antalet örnar 14 stycken. I år var det kanske det dubbla.

Som vanligt var det inte endast örnar som nyttjade åteln. Bland de mer ovanliga besökarna kan nämnas lavskrika och en adult duvhökshona.

Särkilt kul med just lavskrikan då det var många år sedan den sågs här. Tyvärr har ingen gråspett syns till i år.

När det gäller havsörnen, så kan vi konstatera att observationerna runt Siljan ökar och personligen tror jag att det numera förekommer havsörn året runt i omgivningen och det med mer än en individ!

Vågar man hoppas på en häckning inom 5 år? Förresten så har havsörnen "Helga" som du kunde läsa om i förra numret av "Fåglar i

Leksand" även denna vinter syns till. Denna gång i Värmland.

I början av januari blev en grävling påkörd vid rastplatsen på riksväg 70, mellan Leksand och Häradsbygden.

En subadult kungsörn sågs äta av grävlingen vid flera tillfällen under loppet av ca en vecka. Henry Pollack och jag var dit och drog grävlingen åt sidan för att inte riskera att trafiken tar även örnens liv.

Vintern är slut och vår fåglarna anländer i stora flockar under dessa dagar. Det kan knappast vara särskilt många örnar kvar i Siljanstrakten.

Det är nya utmaningar som väntar såväl örnen som övriga fåglar. Vi får hoppas att häckningarna blir lyckade och ser fram emot nya möten nästa vinter...

när Limsjön åter ligger under is...

Väglöst land

Stefan Hamreus

Vi väntade på betonghård skare. Regnet föll tungt utanför fönstret och Ammarnäs låg tyst. Skotrarnas larviga fötter låg i vila. Natten kom med kyla. Frukosten hann vi knappt tugga innan vi svalde den. Nu var det viktigt att ta vara på Kung Bores frostiga andedräkt. Proviant och lite kläder åkte ner huller om buller i min ryggsäck .Långt där borta i öster klättrade en morgontrött sol upp över en okänd horisont. Klockan var 04.00.

Vi skulle färdas långt bort. Vi skulle färdas långt in i en vidsträckt och tyst fjällvärld.

Vi skulle söka efter spår. Spår från djur som kanske mest ihärdigt av alla djur försöker finna en fristad. En fristad för sin egna existens.

Som en svart skugga över klarblå himmel dök hon upp. Hon seglade på stela vingar. Vingpennorna fladdrade svagt i vinden.

Hon var majestätisk.

Färgteckningarna utblommade.

Den fullvuxna kungsörnshonan sökte sig mot en mörk klippbrant. Jag släppte henne inte med min blick.

Hon var svår att följa mot den mörka bakgrunden men hennes stolta ljusa huvud röjde hennes kvistiga näste. Genom tubkikaren följde jag hennes handlande.

Plötsligt dök en till vinge upp. En mörk och tung kungsörns- kropp landade på den utskjutande klippan. Bröst mot bröst. Näbb mot näbb.

Honan tog nu ett par kliv in mot klippan och la sig ner i sitt risiga bo.

Den betydligt mindre hanen sköt fram sin kropp ut över klippkanten och med fullständig tillit till jordens element lät han

vinden föra honom högt över fjällets toppar.

Solen värmdde. Vi färdades genom dalar där fjällbjörkskogarna fortfarande låg i djup sömn. Små barfläckar på kalvfjället vittnade om att våren tagit sitt första grepp om den nordliga vildmarken.

Solens heta spjut gjorde snön tung och svårframkomlig på de vidsträckta myrarna. Svetten rann likt små rännilar nedför min rygg.

Vårt mål var en mörk granskog intill ett fjäll.

Mat och mängder av vatten fick allt i balans igen. Skidorna åkte fram.

Efter bara ett par hundra meter stötte vi på det första spåret.

Först trodde vi att det var ett lospår, men efter att ha följt det en bit in i skogen kunde vi konstatera att det var just detta spår vi sökte efter, järvens.

Nu såg man tydligt hästens avtryck. Vi följde spåret en bit till och precis bakom en kulle fann vi ett kadaver.

Det var bara ryggraden kvar, men man kan förstå att denna plats har varit ett mycket välbesökt matbord, inte bara av järven, utan även andra djur, stora som små.



foto: Tomas Andersson

Kvällen kom. Kylan letade sig nedför dalgångarna. Vi satt i en timmerkoja i ett väglöst land. Ett svagt sprakande hördes från vedkaminens värmande eld.

Kaffet var svart. Snusen smakade godare än någonsin. Dagen hade varit mycket positiv. Observationerna av flera järvspår under dagen, ett mycket färskt, gav oss en inre tillfredsställelse .

Vi hade gjort ett försök att ta oss närmare järvens hemområde men terrängen var mycket svårframkomlig och snön för djup och blöt.

Solen dalade i väster. Kylan tilltog och en naturbevakares dag var till ända.

Dagen som hade allt.

Vi var på väg mot jaktfalkens fjäll. Jag hade alltid drömt om att få se jaktfalken i sin rätta miljö.

Skotrarna tog sig lätt fram över kalvfjällets skare. Nere i granskogen blev snön ruttan och det blev ett mindre äventyr att försöka ta sig över strida bäckar.

Ibland kunde vi utnyttja broar av trä. Ibland chansade vi och åkte över snöbroar. Följderna blev att dessa broar rasade och att vi var tvungna att fortsätta framåt.

Det var när vi släckte törsten med vatten från en av fjällbäckarna som Tomas nämnde honom för första gången. Han heter Bror och bor här upp i en fjällägenhet.

Tomas berättade att det inte var långt att färdas för att nå Bror och hans hem, det var bara att korsa sjön här nedanför så var vi där. Ivriga och nyfikena på historier tog vi kurs mot andra sidan av sjön.

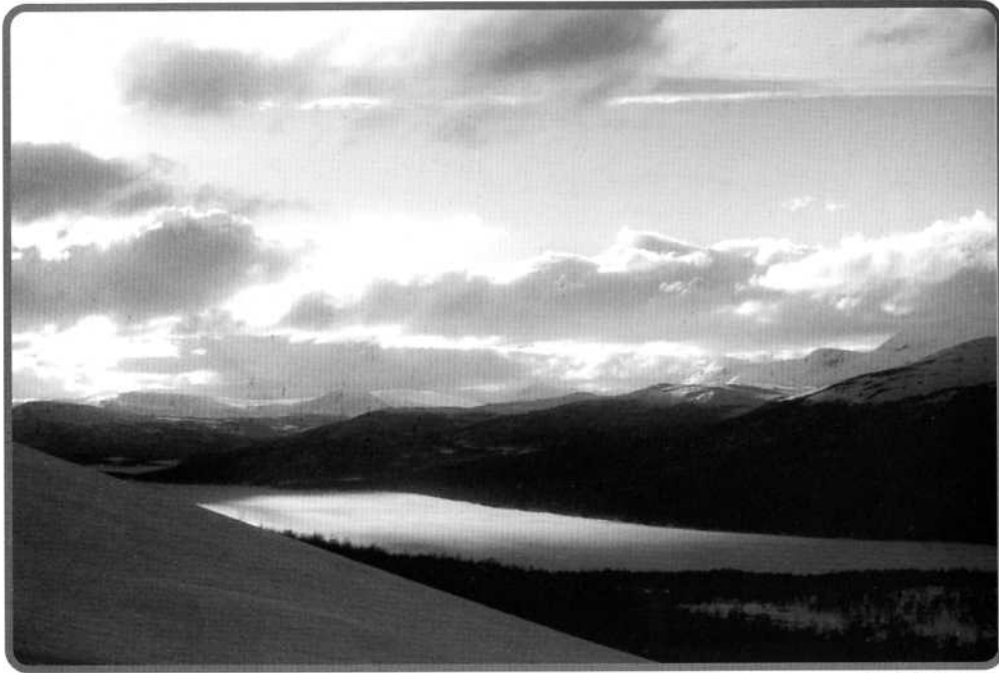


foto: Stefan Hamreus

Brors hus och gård låg välskyddad av fjällbjörkskog och branta klippor. Nedanför huset låg sjön vit av snö och is. Bror mötte oss hjärtligt. Han öppnade sitt hem för oss och med bestämd ton sa han att vi skulle komma in och dricka kaffe vid hans bord.

Kaffekannan sattes på plattan. Bröd, smör och ost ställdes fram på bordet, han plockade också fram en halstrad öring som han fångat på nät nere i sjön, den vägde drygt 5 kilo.

Det fanns så många frågor jag ville ställa men hade så lite tid att lyssna. Bror berättade för oss att han var Kunglig hovleverantör av ved. Kungen och hans familj hade en stuga som Bror hade till uppgift att förse med ved. Han berättade också att Kungen ville ha sin öring halstrad

lite annorlunda, 50 % salt och 50 % socker. Bror själv tyckte bäst om när fisken var halstrad i 60 % salt och 40 % socker. Bror skar upp mer öring. Jag frågade honom om han har några av de fyra stora rovdjuren springande runt huset.

Han berättade då om när han kom hem från en tur ner till Tärnaby och fick se att järven varit uppe på farstutrappan.

Och när en varg hade markerat med urin på Brors gårdsstolpar, och när han för ett par veckor sedan fick se en kungsörn attackera hunden sin.

Tiden gick. Vi tog farväl av Bror och jag bestämde mig för att åka upp till honom någon gång för att få höra mer av hans livsöde.

Att få ta del av ett liv så långt bort från etablissemang, ett liv så nära naturen. Skotrarna tuggade sig fram över fjällbranter och vidsträckta myrar.

En spade är ett måste när man vält med skotern och man blir tvungen att skotta fram den ur den blöta och tunga snön.

Svetten lackade, och oväntat på min högra sida dök en svart och mycket brant sluttning upp. Jaktfalksmarker.

Vi slog läger en bit från branten för att inte störa honan om hon låg på ägg. Tubkikarna riggades upp. En liten eld gjordes i ordning och kaffe hällades upp i muggarna.

Tomas sökte i sin tubkikare efter hela branten. Varje klippphylla kollades utan resultat. Några korpar retades och vi tittade upp mot dem med en inte alltför munter min.

Kröei – kröei – kröei. Vi hoppade upp från vårt lilla läger. Kikarna hölls i ett krampaktigt tag.

Vi såg henne komma seglande efter kanten på den översta klippbranten och plötsligt

dök hon ner mot en gräsbeklädd avsatts. Kikarna kastades. Tubkikarna letade och jag fick se min första jaktfalk.

Hon hade oss under uppsikt hela tiden.

Hennes huvud var blick stilla.

Näbben lyste gul mot den mörka bakgrunden. Kroppen var stor och undersidan ljus och prydd med små mörka prickar av varierande utbredning.

Gud så vacker hon var. Efter ungefär en timme lämnade hon sin lilla gräsbeklädda fläck. Hon var nu försäkrad att våran uppgift inte var att skada henne eller hennes bo.

På en liten avsatts bland pinnar och ris, som säkert en korp byggt, såg vi nu hennes gula näbb.

Eftermiddagen gick mot kväll. Solen letade sig fram mellan mörka och tunga moln och vi hade en lång färd kvar för att nå vårt ombonade hus.

Kylan stack i mina kinder och jag fick uppleva en dag ta slut i ett väglöst land.

Fiskgjusen

Sören Stenberg

Fiskgjusen har i år blivit utsedd till riksinventeringsart, vilket medför att alla kända häckningar i Sverige under året skall rapporteras. Detta för att få en uppfattning om fiskgjusens numerär och utbredning. Jag tar emot rapporter från Leksand och norrut i Dalarna. Hittar du en häckning exempelvis i Rättvik under året så ring mig omgående. Häckningsplatsen är sekretessbelagd. Sveriges Ornitologiska Förening, SOF, kommer sedan att redovisa resultatet i sin tidskrift "Vår fågelvärd". Skulle du hitta en häckning någon annanstans i Sverige så kan du även rapportera denna till mig så vidarebefordrar jag sedan till rätt person.



En örn kommer glidande i skymningen

Bogdan Persson

Vintern hade ännu inte anlänt trots att vi var i mitten av december. Myren låg grön och plaskvåt efter de omfattande regnen denna utdragna höst. Det var svettigt att ta sig till gömslet över den mjuka mossan denna morgon. Stövlarna sjönk djupt för varje steg man tog.

Henry och jag hade hunnit glömma gryningens mödor, efter att under dagen ha smygtittat på vildmarkens liv kring utfodringsplatsen.

Skymningen närmade sig. Det var endast en del korpar kvar kring det utlagda köttet. De passade på att äta nu när örnarna äntligen fått sitt.

Två spanare i var sitt gömsle var nu mest inställda på att invänta mörkret, för att kunna smita iväg obemärkt. Kanske skulle det komma ytterligare någon örn. En del brukar vara väldigt sena. Det har vi fått lära oss genom åren.

Tankarna gick tillbaka till de örnar som passerade revy under dagens lopp, inte minst den vackra ljusa havsörnen.

Plötsligt varnar en korp och i nästan samma stund blir det ett förfärligt liv till höger om mitt gömsle. Jag förstår med det samma att detta inte är någon vanlig varning om annalkande örn.

Något betydligt alvarligare måste ha hänt. Snabbt för man ögat till kikhålet i gömslets högra sida, varifrån ljudet kommer.

Ett vimmel av skrikande korpar omsvärmar en duvhök som plaskar runt med sitt byte. En korp har blivit tagen. Henry och jag blev minst lika överraskade som de svarta fåglarna som nu desperat försökte hjälpa sin vän. Ja, ja, ... jag vet att vetenskapen har en annan tråkig förklaring till detta beteende.

Korparna skriker för att de är programmerade så. Det som driver dem är

självbevarelseinstinkten, eller något sådant, men i mina blåa ögon är reaktionen helt mänsklig. De vill hjälpa sin vän.

Och det hjälper. Hökhonan blir stressad och släpper bytet efter att ha brottats med den jämnstora fågeln i... tja, ... en så där 15 sekunder, eller en halv minut, eller var det en hel minut? Tiden har en märklig gång när ett drama utspelar sig.

Efter att rovfågeln lämnat scenen dröjer det inte länge innan korparna gör det samma. De har fått för mycket spänning denna kväll och aptiten är borta.

Kvar blir den livlösa korpen som drog det kortaste strået denna gång. Endast en svart vinge sticker upp ur vattenpölen där borta i skogskanten.

Men, så börjar den röra på sig... och det är bestämt inte vinden som rör på den. Korpen lever. Fast den verkar inte alls må bra.

Det är väl de sista rycken tänker man. Likväl börjar fågeln faktiskt kvickna till. Ett huvud sticker upp ur gräset i den stora pölen.

Efterhand ser den allt bättre ut och så småningom ställer den sig på de säkerligen skakiga benen.

Minuterna går medan mörkret tränger sig på allt mera. Korpen börjar se rätt så pigg ut, men den lever farligt nu. Om inte höken kommer tillbaka så finns det alltid en risk att någon örn dyker upp, tänker Henry och jag, 20-30 minuter har gått.



Örnen är skoningslös, en omtöcknad korp har inte chans.

foto: Bogdan Persson

Vi spanar från var sitt gömsle bäst vi kan, men scenen verkar ha tömts. Ingen örn syns till i omgivningen. Korpen är ensam. Nästan kusligt ensam för att vara trygg... Då, plötsligt från ingenstans ser jag en stor skugga över mig. Jag slänger mig mot kikhålet på sidan.

En kungsörn glider ner mot den nu dödsdömda korpen. Den stryker över myren sträcker på benen och breder ut sina klor innan den snappar upp korpen och fortsätter flyga med den en tio, tjugo meter till, innan den landar.

Korpen sprattlar inte längre. Att jämföra

hökens klor med örnens är som att jämföra en moped med ett tåg.

Mot örnen har inte den stora kråkfågeln en chans. Örnen fortsätter släpa sitt byte efter marken, till en tuva rakt framför våra gömsle.

Om det inte hade varit nästintill natt, så hade vi fått fantastiska bilder. Nu fick man kvar efter att örnen hade lämnat scenen, skräm av nattens inbrott och ett miss-tänkt ljud från gömslet...

En bild och en minnesbild...

Vill du bli stödjande medlem (örnfadder) i ÖRN-72?

Kostnaden är 100 kr/år och beloppet kan sättas in på postgirokonto 83 36 72-9 (ÖRN-72)

Som tack får du regelbunden information från det nordiska örnarbetet samt tidskriften KUNGSÖRNEN 1gång/år.

Siljansnäs natur

Kjell Leander

Här följer en fortsättning i mitt försök att delge och beskriva några av mina ”smultronställen”, platser man gärna återkommer till, platser som har något speciellt att förmedla.

En kanottur i Limåns vattensystem.

Sätt i kanoten i Lilla Israelssjön. Paddla ut genom sundet till Stora Israelssjön. Till vänster ligger Israels-bodarna. Du ser nog också storlommarna i sjön.

Paddla norrut och du kommer till Lomudden, som är en fin liten rullstensås. Ett bra ställe att stanna och vila på. Stranden är fin om du vill bada.

Tittar du på växterna ser du tätört där. Tätörten är en köttätande växt, bladen är klubbiga för att fånga flugor. Förr gjorde vallkullorna långmjölk på tätört. Lomudd var en ”sövhol” för kullorna i Forsens fåbodar.

En ”sövhol” borde alla ha, dvs ett fint ställe att vila på. Djuren betade på skogen och timmarna var nog långa när mjölkdjuren skulle vaktas. Paddla därefter in i Forsån, du ser en bäverhydda till höger. När kanoten glider av sig själv, har du kommit till forsen, som också gett namn åt fåbodarna, Forsens fåbodar.

Fåboden finns omnämnd på 1600-talet och sista gången den användes var 1953, då Verner Nygren från Fornby slog en åker. Han hörde ett skrikande ljud på natten när han låg över i fåbodstugan. På morgonen fanns högar med kräftskalet längs ån. Det var uttern som hade kalasat. Idag finns varken kräftor eller utter i ån.

Fåboden har ett femtontal stugor, bebodda

ibland, särskilt under älgjakten.

När du passerat Forsen paddlar du ut i Stora Kollsjön. Vass, gäddnate, näckrosor och vattenklöver gör att du måste försöka hålla dig till strömfåran. Ideliga plask röjer att du stör gäddans halvslummer. Stora Kollsjön är ingenstans djupare än två meter. Den omges av myrar och har från början, innan flottningsepoken, varit en myrgöl. En flottningsdamm vid Lilla Kollsjöns utlopp håller nivån uppe.

Norr om sjön syns det höga Flenberget, Gesundaberget ligger till höger längre bort.

Hela området kring Kollsjöarna är kanske ett blivande naturreservat. Fiskgjusen har sitt bo där, och svart stork syns då och då. Gulärlan häckar på myren, tillsammans med en rad andra arter, främst vadarfåglar.

Flottningsdammen är ett kanothinder, där måste du bära kanoten några meter och sätta i nerströms. Då börjar roligaste sträckan, det går riktigt fort bitvis. Du passerar Jobsarbo fåbod, ån har bytt namn till Jobsarboån.

Om du hinner måste du titta på den stora Jobsarbotallen, ett jätteträd.

En forssträcka söder om fåboden är ett ställe där många brukar välta. Några stenar sticker upp, och bävern har fällt träd i ån, vilket gör kanotturen extra spännande.

Jobsarboån rinner ihop med Limån vid Sågkvarn, där kraftverket ligger med sin damm. I Limån finns flodpärlmusslor. Ungefär en mussla av tvåusen bär en pärla. Musslan fanns ganska rikligt i alla rinnande vattendrag i norra Europa. Ett restbestånd finns i Limån.

Musslan kräver öring för att nyrekryteras, bägge arterna är trängda idag. Mussellarverna lever parasitiskt på öringens gälar. När larverna släpper från gälen, måste de hitta en grusbotten, som är fri från små partiklar.

Om botten är väl syresatt, kan musslan börja växa, och den blir gammal. Etthundrafemtio år ungefär. Siljansnäs äldsta djur är en flodpärlmussla!

Genom att slipa ett tvärsnitt genom musslans skal kan man räkna årsringar. Det går också att analysera olika inlagrade metaller, där syns t ex när blyet började tillsättas i bilbensin på 1940-talet. Musselskalen kan alltså användas som arkiv över vår industriella utveckling (och avveckling...).

Surt vatten, grumling och dammbyggnader är några orsaker till att musslan är sällsynt. När kraftverket byggdes 1992 vid Sågkvarn flyttade jag och mina elever alla musslor uppströms. Vi hittade ungefär hundra musslor.

När vi 1997 letade efter dem hittade vi bara sju stycken. En del förväxlar den vanliga dammusslan med flodpärlmusslan. Dammusslan är vanlig i sjöar, men flodpärlmusslan finns bara i rinnande vatten.

Uppströms i Limån ökar artantalet av djur och växter, eftersom ån inte är så påverkad där. *Cristatella mucedo*, har inget svenskt namn, är ett mossdjur. Djuret beklär stenar,

är vitaktigt och kolonibildande, maxlängden är ungefär 5 dm. Svampdjur är ganska vanliga, och överallt syns alger. Många alger är mikroskopiska, men flera syns med blotta ögat. Pärlbandsalgen (*Batrachospermum*), som är en rödalga, ca 5 cm lång, finns i Limån och i ungefär hälften av bäckarna i Siljansnäs.

Enligt Gunnar Israelssons avhandling *Florideer* 1942, fanns ett flertal arter av



foto: Sören Stenberg

rödalger i Limån. Idag hittas en art.

Rödalgerna kan berätta om vattenkvaliteten. Finns flera arter av rödalger, är vattnet också bostadsort för andra organismer som också behöver högre pH, konstant vattentillgång och ogrumlat vatten. Rödalgerna sprids med hjälp av fåglar. Sporer fastnar på fågelben, fågeln besöker ett annat vattendrag, och nyetablering sker. Strömstaren lever i och vid vattnet. Den äter insekter. Insekterna har också krav på vattenkvalité.

Ser man en strömstare vid ån, vet man att där finns tillräckligt med mat åt den. Där växer troligtvis även rödalger.

Därmed är cirkeln sluten.

För att identifiera ett artrikt område, en s k nyckelbiotop, behöver man bara kunna några få arter.

Limån är socknens största rinnande vattendrag och har stora naturvärden, eftersom där finns musslor, strömstare och rödalger.

I Limån står två kraftverk, dels det nämnda Sågkvarn, och dels ett vid Limå bruk. Uppvandrande öring från Siljan fångas i fälla nedom Limå kraftverk och körs förbi bägge kraftverken. 1999 fångades 15 öringar i fällan. Den största var en hona som vägde mellan 5 och 6 kg.

Fisken leker uppströms, och på så sätt upprätthålls en naturlig reproduktion av siljanöring.

Vad som händer när fisken simmar nerströms, genom kraftverken, är i skrivande stund oklart.

Ur naturvårdssynpunkt vore det bäst om kraftverken togs bort. Den siljanöring som leker naturligt börjar försvinna, beståndet hålls uppe av konstgjord reproduktion.

Dalälvens vattenregleringsföretag gör årligen utsättningar av öring i Siljan. Flera gånger har fisken drabbats av sjukdomar, genom att odlad fisk hålls i bassänger och kassar.

På sikt måste därför den spillra av den ursprungliga öringstammen som återstår få tillgång till lekomyråden.

Vildlevande fisk löper mindre risk att slås ut av sjukdom, eftersom Siljan är så stor, och fiskarna så få.

Om vi räknar med att Siljan till ytan är 600 km², och öringarnas antal i sjön 6000 st, så innebär det en öring per 10 hektar. Ganska stor skillnad jämfört med odlingskassar, som håller ca 1000 fiskar inom 25 m² !

Karl-Erik Forsslund skrev om problematiken redan 1921, i delen som handlar om Sollerön-Siljansnäs, långt innan Siljans reglering blivit aktuell. -”Såsom det enda medel, som mot dessa skador kan komma ifråga, anges odling av fisk, framför allt sik i tillräckligt stor skala; en högst underlig logik: ju mer fisk man odlar, dess mer rom kommer att förstöras, och inte ändrar man väl vattenstånd eller fiskarnas vanor genom att släppa ut nya fiskmassor !-”



foto: Bogdan Persson

Trots att sjöar och rinnande vattendrag är påverkade av vattenkraftutbyggnader återstår ändå mycket fint att se, du skall inte vara rädd för att ge dig ut !

Leksandsfalk i Varberg

Christer Andersson



Ankomsten

Vid 14-tiden den 23 april 2000 såg Reino Andersson en ung pilgrimsfalkshona på en silo i Varbergs hamn. Dagen därpå lyckades jag avläsa falken: Det stod S7 på en hög svart ring på höger ben medan det satt en låg blå ring på vänsterbenet. Bokstaven stod ovanför siffran.

Jag ringde till Tommy Järås i Projekt Pilgrimsfalk som meddelade mig att S7 var en hackingfalk från Leksand. Sommaren 1999 togs falken som unge från ett vilt par i mellersta Bohuslän och föddes upp på en avelsanläggning utanför Göteborg under några veckor innan den placerades ut på en silo i Leksand. Den fick senare namnet Selma. Falken blev flygg och flyttade som den skulle under hösten 1999. Den över-vintrade på annat håll (dock inte i Varbergstrakten) och återsågs på silon i Leksand den 18 april 2000 samt avlästes där dagen därpå.

Nu hade den alltså efter fyra dagar förflyttat sig från Dalarna till Västkusten, vilket naturligtvis var mycket spännande.

Varför Varberg?

Avståndet mellan Leksand och Varberg är 42 mil fågelvägen rakt över Väneren. Varför flög falken till Varberg? Det är ytterst sannolikt att S7 under våren 2000 först försökte att etablera sig med någon hane vid någon klippbrant i Leksandstrakten innan hon sågs på silon i Leksand.

En telemetrisk studie på fyra falkungar försedda med radiosändare vid en hackinglokal i mellersta Halland under

häckningssäsongen 1996 visade att de flesta av deras utflykter var riktade mot gamla häckningslokaler för pilgrimsfalk. Detta antydde att falkarnas utflykter kan ha varit rekognoseringsturer som förberedelse inför kommande eventuell häcknings-säsongs (Hake & Dahlgren 1997).



Selma som hackingfalk, 36-dagar gammal.

foto: Bogdan Persson

När det inte lyckades att etablera sig som häckfågel i trakten av Leksand kanske S7 därför valde det minst dåliga alternativet, nämligen att flytta till Varberg. Möjligen kan hon ha passerat Varbergstrakten under höst- och vårflyttningen och påverkats att flyga tillbaka hit. Det bör vara attraktivt för en pilgrimsfalk att etablera sig i mellersta Halland eftersom området utgör ett av

artens starkaste fäste/n i södra Sverige. Valet av en silo som tillhåll överensstämmer med uppväxtplatsen i Leksand. Det kan också tänkas att fågelns västsvenska ursprung styrte henne hit.

Bogdan Persson (2000) har tidigare skrivit en artikel om Selma som hackingfalk i denna tidskrift. Den här artikeln behandlar hennes vistelse i Varberg från och med slutet av april 2000 till och med mitten av april 2001. Jag kallar falken för S7.

Upptäckande

Pilgrimsfalken har blivit avläst av Pär Sandberg och mig även vid flera olika tillfällen i juni 2000, under vinterhalvåret 2000/2001 samt i mars. Under denna tid har dessutom en eller två gamla falkhanar uppträtt på silon i slutet av april och i slutet av september. Silon står 500 meter söder om Getteröns naturreservat, där S7 setts mer eller mindre regelbundet, men inte lika ofta som i hamnen.

När S7 under vissa perioder har varit försvunnen från hamnen och reservatet så har hon sannolikt försökt att etablera sig vid något av falkbergen i trakten. En hona (S2) som var jämnårig med S7 bildade par med en gammal hane vid ett berg i Västergötland under häcknings-säsongen 2000, men lade inga ägg.

Under vintern 2000/2001 övervintrade det två unga pilgrimsfalkar, en hane och en hona, på Getterön. Vid några tillfällen i december gjordes observationer av bråk mellan S7 och den unga falkhonan i luftrummet över reservatet. Ungfågeln var tydligen den dominanta av dem eftersom

det var S7 som varje gång fick dra sig tillbaka från reservatet.

Under tiden som S7 har varit i Varberg har hon bytt till adult fjäderdräkt, och var i stort sett utfärgad i oktober då hon var drygt ett år gammal. Det sista som tycks bytas är konturfjädrarna på huvudet. Den 27 mars noterade jag att en av de mellersta stjärt-pennorna var avbruten i spetsen.

Jag har regelbundet samlat in rester efter byten som slagits av S7. Dessa har främst



Många faror lurar för S7 innan det är dags för häckning!
foto: Bogdan Persson

bestått av vingar, lösa småfjädrar och pennor. Preliminärt har 44 byten av 22 fågelarter påträffats vid silon. I likhet med många andra pilgrimsfalkar så har S7 ett brett bytesregister. De viktigaste grupperna i hennes bytesval utgörs av vadare, duvor och tättingar, medan de vanligaste arterna är tofsvipa, morkulla och kaja.

När S7 försvann i månadsskiftet oktober/november 2000 antog jag att hon flyttade utomlands, men en månad senare var hon tillbaka i hamnen. Det dröjde emellertid inte länge förrän S7 återigen var försvunnen.

NVK-fågel?

Våra efterforsknings under vintern visade att det fanns falkpar vid tre av de fyra branter, som var besatta i kommunen under häckningssäsongen 2000. Vid två av dessa sågs falkhonor med samma färg-kombination som S7. Med stor sannolikhet uppträdde dock S7 tillsammans med en gammal hane vid den brant som kallas NVK, och som jag sett en gammal hona flyga mot från reservatet och hamnen. Jag kände igen hennes teckning med flera ljusa inslag i ansiktet och nacken, bland annat på pannan och ovanför ögonen, och jag lyckades läsa av bokstaven S på den svarta ringen men såg tyvärr inte siffran.

År 1999 ringmärktes det åtta honor med samma färgkombination och bokstav. Rent statistiskt borde 2-3 av dessa honor fortfarande kunna vara i livet.

Den 9 mars följde tio fågelskådare från Leksand och Borlänge, bland annat Bogdan Persson, med mig till hamnen och NVK. Trots att vädret var disigt lyckades vi se falkarna vid berget.

I mitten av mars blev S7 återigen stationär i hamnen. Det visade sig samtidigt att en falkhona som var betydligt äldre än S7 hade

etablerat sig tillsammans med falkhanen vid NVK. Det kan vara samma hona som häckat framgångsrikt där under åren 1992-2000. Den övervintrande honan (S7?) blev troligen genast bortkörd från lokalen.

Leksandsfalken Selmas unga livshistoria har redan resulterat i en hel del intressant information. Förhoppningsvis kommer vi även i fortsättningen att behålla kontakten med henne. Såväl för insamling av viktig kunskap om pilgrimsfalken, men också för den tillfredsställelse det ger att stifta bekantskap med ett enskilt falköde.

Tack

Ett stort tack till Tommy Järås för information om färgmärkta pilgrimsfalkar,

Reino Andersson, Mikael Hake och Pär Sandberg för synpunkter på manuskriptet.

Litteratur

Hake, M. & Dahlgren, T. 1997. Från utsläpp till utflytt – en telemetrisk studie av hacking-falkar. Fåglar på Västkusten 31: 195-201.

Persson, B. 2000. Selma har återvänt! Fåglar i Leksand nr 4/2000: 26-28.

Vill du vakta Pilgrimsfalkar i sommar?

Leksands fågelklubb kommer för åttonde året i följd att sätta ut falkar i s.k. hackingburar.

Vill du vara med och hjälpa till, hör av dig till

Bogdan Persson på tel: 0247-154 76 eller Lars Nilsson på tel: 0247-333 92

Tjädertid

Text och bild: Kjell Bond

När man pratar med folk om tjädern märker man att många har en speciell relation till den vackra fågeln. De flesta kan berätta om speciella möten de haft i möten med tjädern. Jag skall här göra ett försök att förklara min relation till den mytomspunna fågeln.

Ett tidigt minne är tiden då Leksands fågelklubb föddes i slutet av 70-talet. Jag och några andra juniorskådare besökte Limsjön på den plats där golfbanan idag är belägen. Vi fick då närbild med en spelgalen tjädertupp.

I ungdomligt oförstånd omringade vi tuppen och försökte komma den riktigt nära. Tuppen blev då arg och började springa efter en förskräckt flyende Per Lindberg. När tuppen var ikapp hoppade den upp och slog unge herr Lindberg i ryggen. Vanligtvis så är ju fåglarna rädda för människor, men i det här fallet var det nog tvärtom.

Några år senare hade intresset för att fotografera fåglar tagit överhanden. Jag hade varit på flera orrspel och även tagit en del kort. Nu ville jag även få uppleva ett tjäderspel på nära håll med möjlighet att ta kort. Jag kände till en spelplats vid en hyggeskant i skogen mellan Torrberg och Risa. Där sätter jag upp mitt gamla orrgömsle med ett tak förstärkt med mors avlagda (orange) vaxduk. Jag kände till att tjädern behöver vänja sig vid gömslet och hade satt upp det i god tid innan jag skulle ta det i besittning.

Så en aprilkväll var det dags att ta plats i kojans, fylld av förväntningar inför det skådespel man skulle få uppleva morgonen därpå. Vad jag kan minnas nu så var det en

av de mest obekväma nätter jag någonsin genomlevt (överlevt). Gömslet hade placerats på en plats där jag sett spår efter tjäder i snön.. Det hade då inte funnits någon tanke på att underlaget skulle vara så ojämnt som det visade sig under natten.

När det så äntligen började ljusna och jag mörbultad försöker veckla ut kroppen ur sovsäcken upptäcker jag att det inte finns ett spår av tjäder i närheten. Dagens föreställning var antagligen flyttad eller inställd.

Efter någon timme får jag så äntligen syn på en tjädertupp som med hopslagna vingar letar föda på hygget. Tuppen är dock så långt borta att det är meningslöst att ta kort trots teleobjektiv.

Plötsligt spärrar tuppen upp stjärten och småspringer rakt mot gömslet. Den stannar först när han bestigit en stubbe ca 2 meter från mitt gömsle. Objektivet närgräns klarar inte detta korta avstånd. Efter ett fumligt byte till normalobjektiv så kan min första speltupp förevigas.

Efter detta första försök har jag de flesta vårar sedan dess legat några nätter i kojor vid spelplatser. Det har blivit som ett gift, det går liksom inte att låta bli. Hoppet lever fortfarande att kunna fånga en tupp med flera honor omkring sig på en och samma bild. Men det är många faktorer som skall stämma om man skall lyckas med det.



Man måste förstås ha turen att vara där vid rätt ögonblick, gömslet måste vara placerat vid huvudtuppen (de andra får inga honor) dessutom måste ljuset räcka till för fotografering. etc.

Jag har dock sett en tupp med flera honor runt sig men då var det dock för mörkt för fotografering, dessutom var de bakom mig och min planerade fotoriktning.

Men det är inte enda målet att få bra bilder med ett tjäderspel. Bara att övernatta vid en spelplats under en aprilnatt är en upplevelse att rekommendera.

Förutom tjäder är det så mycket annat man hör och ser.

Trastarna har kommit liksom rödhaken och järnsparven. Ofta har jag legat och lyssnat på slaguggla, duvhök, pärluggla, enkelbekasin och tranor.

När det börjar mörkna ligger man nerkrupen i sin sovsäck och räknar in alla tjädrar som landar på nattkvist, de smalas där inför morgonens föreställning.

Efter någon timmes sömn vaknar man av att tjäderna med ett "dån" tar mark och genast börjar spela. Man ligger kvar (eftersom det är mörkt) och försöker räkna hur många tuppar som spelar. Ett normalstort tjäderspel i våra trakter består av 4-5 tuppar.

Hönorna är bara med under spelets mest intensiva skede vilket brukar inträffa runt månadsskiftet april-maj.

Hönorna är där för att para sig med huvudtuppen (inte undra på att alla ungtuppar vill utmana honom). Avståndet mellan spelplatserna är ca 2 km.

I mitten av mars har jag på nytt placerat ut ett gömsle, övertygad om att den här gången kommer ALLT att stämma.

Fågelrapport för Leksand år 2000.

Conny Land

Årets inkomna fågelrapporter var endast drygt hundra att jämföra med de c:a tvåhundra som inkommit föregående år. Med inkomna fågelrapporter räknas de fågelobservationer som skall rapporteras enligt DOF's rapporteringsmall.

Nedan följer ett urval av de inkomna rapporterna. Den som är intresserad av hela rapporten kan ringa mig så skickar jag en kopia.

Inga-Lill Paulsen-Anderson rapporterade in häckning av gråhakedopping i Limsjön, ny häckningsart för Limsjön så vitt jag vet. Olle Lundback hade i maj månad två gravänder på besök i sin trädgård hemma i Tasbäck. Den 9.6 såg Anders Hans två mandarinänder i Olnäsviken.

Dalripa observerades av Olle Lundback den 9.2 väster om Vådsjön.

Den bruna kärhöken fick ut inte mindre än fem ungar vid Limsjön meddelar Gunnar Lind. En av de mer intressanta observationerna är den ängshökshane som Arne Rehldin såg norr om Limsjön den 2.6. Sören Stenberg har inrapporterat nio fiskgjushäckningar och tre duvhökshäckningar, annars har det varit ont om inrapporterade rovfågelhäckningar.

Under vecka 30-31 spelade en vaktel i Almo (Anders Hans). Arne Rehldin, vår numera flitigaste rapportör, inkom som vanligt med ett flertal mycket intressanta iakttagelser, till dessa hör den småfläckiga sumphöna som den 9.6 spelade i vassen intill vägbanken som går över till Storön. Strandskata sågs i maj dels av Anders Sjölund i Almo dels av Mats Knutsson i Hundhagen.

En labb höll till kring Vattholmsskären 10-11.9 (Anders Hans och Lars Hansson). Fyra dvärgmåsar var på besök i Limsjön den 24.5 (A.Hans). Ulla-Britt Larsson berättar att det fortfarande finns två turkdovor i centrala Djura.

År 2000 var inget uggleår det vet vi alla, endast två kända häckningar av slaguggla. Ingen lappuggla har setts eller hörts.

Många hackspettar rapporteras eller vad sägs om tre göktytor, åtta gråspettar, åtta mindre hackspettar och en häckning av gröngöling kring jobsboden i Västanvik.

Jag själv upptäckte en sjungande trädlärka vid ridskolan i Insjön, detta var i början av maj. Tyvärr hade jag ej möjlighet att kolla eventuell



Mindre hackspett, Dendrocopos minor.

foto: Sören Stenberg

häckning. Forsärlorna vid Limån misslyckades i år med sin häckning.

Nattsångare var det ont om denna våta och kalla sommar. Några rapporter har dock inkommit bl.a. en sjungande gråhoppssångare i Hjulbäck den 24-26.5 (A. Hans) och likaså en gråhoppssångare hördes i Almo den 9.6 (A.Rehldin).

Familjen Glennståhl, duktiga fågelskådare från Saltsjö-Boo, inkom med en mycket fin rapportlista efter sin semestervis-telse här i kommunen, allra roligast var den sjungande mindre flugsnapparen de upptäckte i sumpskogen väster om Koll-sjön, härifrån rapporterades även videsparv, tretåig hackspett, gråspett, mindre hackspett mm. Denna fågelokal är värd att rekommendera ett besök!

Årets mest anmärkningsvärda obs är utan jämförelse den sommargylling som Annika Schönning hade på besök i sin trädgård i Knippoheden den 7.5. Är sommargylling någonsin sedd i Leksand tidigare?

Sju rapporter om lavskrika, av dessa väljer jag att presentera två observationer av Sigge Wilhelmsson, dels därför att lokalerna inte är kända av mig tidigare dels därför att Sigge angett lokalerna med hjälp av koordinater vilket är mycket trevligt och jag passar här på att uppmana alla rapportörer att gärna komplettera lägesangivelser med koordinater, speciellt när det gäller arter observerade på ej kända lokaler. Så här kan det alltså se ut:

Lavskrika, 2 ex. 17.9 år 2000 Almo (67367-14468)

Lavskrika, 1 ex. 15.10 år 2000 Kusberg (67340-14467)

Trevligt eller hur? Kolla gärna på topografiska kartbladet och ni ser vad bra det är jämfört med att det bara står Almo eller Kusberg.

Stenknäck har häckat i Sätra (L.Pettersson gm G.Lind), troligen även centralt i Djura (Ulla-Britt Larsson). Detta får avsluta årets urval av inrapporterade fågelobservationer.

Till sist, tack till Er alla som besvärat Er med att skicka in Era rapporter, samtliga är vidarebefordrade till Dalarnas ornitologiska förening.

Och ni som vill ha den fullständiga rapporten, ring mig så ska jag skicka den.

Conny Land, rapportmottagare i Leksands kommun. Tel. 0247-22545 eller 070-2165555.



Näktergal, Luscinia luscinia.

foto: Tero Niemi



Lavskrika, Perisoreus infaustus.

foto: Sören Stenberg

Kikaren har noterat att....



Möten med havsörn i Siljansområdet har ökat drastiskt det senaste årtiondet. Har du sett havsörn i omgivningen? Rapportera till oss. Rapportmottagare är Bogdan Persson, telefon 0247-154 76 eller bogdan.persson@telia.com



Vi i fjol hade ett upprop om spurvugglan. Vi har fått in ett antal observationer, så vi har goda förhoppningar att även finna någon häckning. Rapportera dina möten med spurvugglan i Leksand, till Bogdan Persson.

OBS! Inga eventuella häckningslokaler kommer att avslöjas!

Återvändande falkar!!!!

Under senvintern började vi så smått spana efter våra Pilgrimsfalkpar från förra året. Den stora frågan var om de överlevt vintern och skulle de återvända till sina gamla häckningsplatser. Var uven i reviret e.t.c? Frågorna och funderingarna var många.

Men så i slutet av mars kom de förlösande svaren. Först ringde Anne-Marie från Säter och sa att "nu sitter falken i berget, men det är bara en". Detta var den 28 mars.

Några dagar senare ringde Bror W. från Gagnef och berättade att båda falkarna satt i berget. Nu kändes det som om vi var på gång igen. Fattades bara att honan i Säter skulle dyka upp.

Första april meddelade så Stig-Åke S. att båda falkarna var på plats i Säter.

Vi kunde därmed andas ut.

Det är viktigt att vi inte tappar några falkar i början av vildhäckningen, där varje vuxen falk och unge på vingar är värda sin vikt i guld.

Den 8 april genomfördes en gemensam inventering av ett 10-tal berg, vilket resulterade i en ny falkobs vid ett berg i Leksand. Det verkar som falken är stationär och hävdar revir. Den gör upprepade utfall mot både duvhök och korp vilket tyder på en etablering i berget.

Fattas nu bara att en hona dyker upp så har vi förhoppningsvis det tredje häckande falkparet i Dalarna./ Lars Nilsson

Om du vill ha löpande information från redaktionen vad gäller intressanta observationer, spontana exkursioner eller har du egna observationer och iakttagelser som kan vara intressanta för andra medlemmar. Skicka då din E.mail adress till lars.n@ebox.tninet.se så är du med i fågelklubbens interna nätverk.



Du/Ni inte glömmet fågelskådningens dag den 13 maj.

Se annons i Leksands bladet, vårt programblad eller vår internetsida.



Projekt Pilgrimsfalk-ringmärkningsprogram

Peter Lindberg

Naturskyddsföreningen inledde redan 1978 ett gemensamt nordiskt färgmärkningsprogram för pilgrimsfalk för att kunna indentifiera individer på häckplatser.

De första åren användes plastringar med en bokstavs- och sifferkombination men efterhand byttes ringarna mot ca 20-21 mm höga färgeloxerade färgringar.

Med individuella avläsbara ringar kan man få kunskap om bl.a. parsammansättning, släktskap och ålder. Det finns också möjlighet att läsa av falkarna under flyttningen och inom övervintringskvarteren.

Numera är färgmärkningsprogrammet koncentrerat till södra Sverige och sydöstra Norge. Ett mindre antal falkar (främst myrhäckande) har också färgmärkts i Norrbotten (dock endast med en liten färgeloxerad RC-ring). De stora färgringarna innehåller en bokstav och 1 eller 2 siffror och kan avläsas beroende på ljus på ett avstånd upp till 150 m. Vissa färger som röd, lila, blå kan beroende på ljus ibland vara knepiga att särskilja.

Rapportera alla färgmärkta falkar till:

Peter Lindberg, Zool. Inst., Göteborgs Universitet, Box 463, Göteborg eller email: peter.lindberg@zool.gu.se

Rapporter kan också lämnas till birdcenter@swipnet.se eller

Lars Nilsson, tel: 070-329 13 57 eller E-mail lars.n@ebox.tninet.se

Kan du läsa av individnumret och dessutom bestämma årsfärgen så är den falken

naturligtvis extra intressant. En sådan obs bör rapporteras även till Ringmärkningscentralen, Riksmuseet, Box 50007, 104 05 Stockholm

Som tack för rapporten får du all information om falken.



Ringmärkning av falkunge.

foto: Lars Nilsson

Årsberättelse för Leksands Fågelklubb

Anno 2000

Leksands fågelklubb lägger sitt tjugofjärde verksamhetsår till handlingarna. Ett verksamhetsår som bedrivits i en mycket positiv anda med fortsatt utveckling av fågelklubben och dess olika verksamheter. Ett arbete som vi alla kan känna oss delaktiga i och stolta för på många olika sätt.

Leksands Fågelklubb har ett mycket gott anseende bland olika organisationer och fågelskådare ute i landet. Detta visar inte minst de ekonomiska bidrag till olika projekt som inlutit till klubben under året. Det är många som tror på oss och det arbete vi med säker hand lägger ner i olika projekt för att bidra till fågelskyddet inom Leksands kommun.

Glädjande är att många av våra nya medlemmar har engagerat sig i våra projekt och tillfört klubben många goda idéer och förnyad kraft.

Tidningen fortsätter att vara en hörnsten i fågelklubbens verksamhet och fungerar som språkrör gentemot medlemmarna. Duktiga skribenter och våra egna fotografer inom klubben har hållit en mycket hög klass och ger en tydlig och informativ bild av verksamheten. Även andra föreningar och organisationer ger oss sitt erkännande för tidningens höga kvalitet.

Nytt för året är vår Internetsida som började fungera under november och som fortsättningsvis är tänkt att fungera som anslagstavla för klubbens olika verksamheter och som kommunikation från medlemmarna till klubben.

Ungdomsverksamheten, som bedrivs i samarbete med Naturskyddsföreningen, har fortsatt som tidigare med två grupper om ca. 20



foto: Lars Nilsson

Första falkungen i Dalarna på 27 år.



Storlom, *Gavia arctica*

foto: Tero Niemi

ungdomar i åldern 8-13 år. På programmet har stått bland annat ringmärkning, täljkurser, korvgrillning i månsken, övernattnings, uggleexcursioner, spana efter flodpärlmusslor, holkspikning m.m. Ungdomarbetet har en viktig roll i klubbens arbete och skall även fortsättningsvis prioriteras.

Året ur ett fågelperspektiv får betecknas som ett normalår med undantag för vissa arter. Den blöta sommaren och hösten tog förmodligen sin tribut. Den svarta storken har inte visat sig i år heller. Däremot har tillfälligtvis arter såsom dvärgmå, rödspov och havsörn uppträtt.

Limsjön bjuder fortfarande på överraskningar men börjar få konkurrens av andra intressanta lokaler såsom Hundhagen, Kollsjöområdet och Dragsängarna.

En omfattande sumpskogsinventering har under våren genomförts, runt Kollsjöarna, Lundbjörkstjärn, utefter Vasabäcken och ner mot Siljan. Ett nytt fågeltorn har även under året byggts vid Lundbjörkstjärn.

Många excursioner och utflykter genomfördes under året bl.a. uggleexcursionen i mars, nattsångarvandring runt Limsjön i början av juni. I mitten av juni var ett gäng uppe i Fulufjäll under två lyckade dagar. Samma helg genomfördes även den årliga kollsjövandringen.

En havsskådarresa genomfördes till Ledskär en mycket vackert septemberdag, många fina observationer gjordes, bl.a. havsörn och kustpipare.

Leksands fågelklubb har köpt ut Dalarnas Ornitologiska förening och är nu ensam ägare till gryssen stuga. Klubben har nu inlett ett renoveringsarbete. I anslutning till stugan har en mycket fin naturstig anlagts av Calle Björk..



foto: Lars Nilsson

Hjälp oss att skydda värdefull

Leksandsnatur !

LEKSANDS NATURVÅRDSFOND

Pg. 449957-0

Målade magiska fåglar

Anders Ståhl - natur och landskapsmålare

Liljefors, Jonsson, Sand, Lundwall. För den som följer naturmåleriet och fågelmåleriet är detta välkända namn. Namn på konstnärer som har gett oss fantastiska och förtrollande bilder genom åren. Bilder man kanske inte trodde var möjligt att göra., men likväl finns de där, på papper och på linnedukar. Magi.

Fåglar och djur, skimrande i sin miljö. Naturbilder som ger betraktaren en känsla av rörelse, närhet och liv, samtidigt som de ger en slags omedelbar kontakt med de väsen man kanske bara upplevt på avstånd, eller inte alls. Plötsligt kan man betrakta



gångar är man egentligen riktigt avstressad när man tittar på en bild? Alltför sällan tror jag. Men den som tar sig tid, blir ofta belönad när den målade bilden "får liv".

En ny yngre generation konstnärer håller på att axla manteln efter de stora namnen,



dem på nära håll och i stillhet, utan att de flyger iväg. Se dem genom en konstnärs temperament och bilduppfattning. Se dem med andra ögon.

Man kanske är en van naturbetraktare, och känner direkt igen den målade beskrivningen; "Precis så är det".

Det gäller att ge bilden tid att sjunka in, att få den att tala. Vilket kan vara nog så svårt i dagens hetsiga samhälle! Hur många



och fågelmåleriet verkar med dem treva mot lite mer vågade uttryckssätt, dock fortfarande föreställande och realistiskt i någon mån. Men det känns välgörande med lite upplösta former, vågade färger och ibland skissartade målningar. Kanske känns det ibland lite mer spännande med halvt "ofärdiga" målningar?



Och just där finns en stor svårighet för den som målar naturalistiskt. Att sluta i tid. Att våga lägga av när målningen står och väger vid överarbetets rand. Ofta är det för sent, och då grinar myllret av döda detaljer konstnären i ansiktet! Aj, aj, aj...gör om!

Massor med skisser ligger bakom de färdiga målningarna. Oändligt med tid likaså. För att inte tala om allt stirrande! Långa stunder kan gå då konstnären bara stirrar på sina tavlor, ensam i ateljén. Ett abstrakt arbete som inte går att mäta i pengar, stämpelklockor eller tidrapporter. Men ett absolut nödvändigt arbete för att finna balansen och innehållet i bilden.

Nästan alltid finns en kunnig naturkännare bakom konstnärskapet, och att skissa och måla i fält är en av hörnstenarna för ett trovärdigt måleri. De som ger sig in i denna bransch utan förkunskaper om tex fåglar, avslöjas snabbt som okunniga, då deras bilder inte "stämmer". Kanske har lavskrikan placerats bland skatorna i stan, osv.

För att betraktaren skall få ut maximalt av naturmåleriet, är det nog bra om även han har lite egna erfarenheter och kunskaper om naturen. Då går det lättare att förstå innehållet i målningen, tex dramat mellan jägare och byte, miljöbeskrivningar, arter, poser, osv. Kanhända är det annars lätt att bara se en förvisso vacker, men ganska innehållslös bild?



Så nästa gång Du betraktar en målning av tex. en fågel; Stanna upp, vänta ett tag framför bilden och låt den sedan komma till Dig. Den är ingen hastigt framtvungad bild, utan ett avslut på en lång och komplicerad process där Du är sista länken.

Välkomna !

Leksands Fågelklubb hälsar nya och nygamla medlemmar välkomna.

Vår målsättning är att i alla situationer verka för fåglarnas och dess miljöer inom Leksands kommun.

Som medlem är du varmt välkommen att delta i våra olika aktiviteter såsom exkursioner, resor, kursverksamheter och olika projekt.

Med varma hälsningar Lars Nilsson

Inger Nygård

Ingela Spegel-Nääs

Jan Nygård

Inga Nygård

Börje Nygren

Anne Persson

Mikaela Wiman

Lennart Petterson

Olle Erkers

Inger Erkers

Tero Niemi

Björn Van Kints

Elsie Lindblad

Marianne Petterson

Hans Törneman

Mats Svalänge

Mia Askert

Seppo Karonen

Inga-Britt Björklund

Britta Engström

Hans Andersson

Ingrid Andersson

Wilhelm Möttönen

Stina Skärting

Petronella Skoglund

Ellinor Korning

Lars Fahlén

Hans Loman

Bengt Oldhammer

Camilla Erkers

Fågelsjö med utvecklings möjligheter!

Tommy Mattson

Glistjärn / Bysjön i Rättviks kommun är en slättsjö liggande mitt i silurringens kalkrika marker. Dess inlopp kommer via små bäckar, intill liggande myrområden och en del källflöden. Dessa flöden bidrar till sjöns höga kalkvärden.

Växtligheten i sjön är tät, och består av stora och täta bladvassområden samt flytbladväxter som långnate, gäddnate, vattenpest mm.

Långnaten är sällsynt i Dalarna men typisk för näringsrika vatten, vattenpesten kan på kort tid växa sig mycket stark vilket gör att grunda sjöar snabbt växer igen.

Sjön sänktes med ca. en meter i slutet av 1800-talet, för att tillföra mera jordbruksmark. Dessa nyvunna slogområden har på senare delen av 1900-talet fått växa igen och har fram tills nu beskogsats med lövskog.

Projekt rädda Glistjärn, har bl.a. genom Naturskyddsföreningen i Rättvik startats för att rädda sjön från igenväxning och för att återfå det rika fågelliv som tidigare funnits där.

Strandängarna har huggits rena från lövträd och sly och skall hägnas in för att hålla betesdjur under sommarhalvåret.

Ett mindre område rensades under förra året och ett femtontal får har betat där med mycket bra resultat.

Under vintern och våren har Tommy Mattsson, (elev vid Företagarnas Folkhögskola i Leksand, linje Miljö och Vattenvård) arbetat med inventering och vattenprovtagning av sjön och dess våtmarker, samt utarbetat förslag på åtgärder för att ytterligare förbättra området som fågellokal.

Ett större sammanhängande madområde som håller på att förbuskas skulle kunna öppnas upp genom att endera gräva upp en vattenyta med ett djup på 0,5 meter med ett antal mindre öar för häckning, (där inte räven kan komma åt bona) eller så bygger man öar på befintlig mark sedan busken tagits bort och höjer sedan vattennivån i sjön till lämpligt djup.



Vinterbild under inledande röjningsarbeten

foto: Christer Larsen

Genom att återställa betes vallar och slåtterängar kommer man att kunna återfå den fauna och flora som det gamla kulturlandskapet hade och bevara den för framtiden.

Genom att anlägga vandringsleder och ev. bygga flera fågeltorn kan området ytterligare höja sin status som ett nära natur och kultur område.



Sommarbild efter röjning med betande får

foto: Christer Larsen

Historien bakom bilden

En bild säger mer än tusen ord sägs det. Det må vara sant, men ofta avslöjar inte bilden omständigheterna under vilka den är tagen. Inte sällan döljer sig en spännande upplevelse eller händelse bakom bilden. Följetongen som du läser tar upp sådana bilder, där historien bakom oftast har mer att berätta än själva bilden.

Historien bakom bilden

Sören Stenberg

Att ha naturfotografering som hobby är fantastiskt och nästan alltid händer det positiva överraskningar. Vid ett tillfälle satt jag och fotograferade backsvalor vid ett sandtag i ett gömsle (koja). Plötsligt kastar

sig fåglarna iväg och varnar. En sparvhök kommer farande rakt emot mig, missar med att ta ett byte och landar på sanden bredvid svalorna! Sparvhöken blev förstås förevigad.

Vid Limsjön byggde jag ett år ett flytgömsle. Gömslet var ca 0,5 m högt och 1 m i fyrkant och flöt som en båt på vattnet. Inne i gömslet hade jag en torrdräkt (dykardräkt) på mig. Byggnationen låg sedan förtöjd ett tag för att fåglarna skulle vänja sig. Sedan simmade jag omkring i sjön och fotograferade bland annat knölsvan, grågås, knipa och gråhakedopping. Fåglarna brydde sig inte särskilt mycket.

En knölsvan kom så nära att jag måste backa för att få med hela fågeln. En grågås kom simmande rakt emot mig på bra fotoavstånd. Grågåsen är ju annars skygg av sig men min flytanordning såg tydligen inte farlig ut.

Det roligaste var att skrattnåsarna vid två tillfällen landade på taket och åkte snål-skjuts ute på sjön! När de skrek (två stycken var precis ovanför mina öron) var jag för att inte bli lomhörd tvungen att stoppa pekfingerarna i öronen. När jag killade en skrattnås under foten genom tyget, flyttade den sig bara några centimeter. Skrattnåsen på bilden är en av mina ljudliga fripassagerare som sedan landade på en stolpe. En morgon såg några morronpigga fågelskådare vid Norsbro en konstig farkost fara omkring i sjön med måsar på taket. Vilken syn det måste ha varit.



Skrattnås, *Larus ridibundus*

foto: Sören Stenberg

GRYSSENSTUGAN !



foton: Lars Nilsson

Leksands fågelklubb äger en skogshuggarbarack med utblick över sjön Gryssen. Idealiskt om du längtar efter avkoppling långt från vardagens alla bekvämligheter och krav. Stugan är uppdelad i två rum. I varje rum finns fyra sovplatser, stolar och bord, skåp/bänk och vedspis.

Ved finns upphugget i massor. Nere vid sjön finns även ett vindskydd med eldstad.

Bokning sker till Ulla-Britt Larsson på telefon 0247-210 91 eller via vår hemsida

<http://fagelklubben.leksand.nu>

För medl. pris per person 30:-, för halva stugan 100:-, hela stugan för 200:- per dygn
För icke medl. pris per person 50:-, för halva stugan 150:-, hela stugan för 300:- per dygn

Gryssenstugan genomgår just nu en uppfräschning, en förvandling från barack till stuga. Många medlemmar hjälper till praktiskt, andra skänker olika byggmaterial. Har du ett bidrag? Exempelvis, gammalt furubord, gamla stolar, diskho, eller ett ekonomiskt bidrag.

Hör av dig till Ulla-Britt Larsson på telefon 0247-210 91
eller sätt in ditt bidrag på vårt Pg. 438 26 34-6 eller Bg. 456- 4373



Leksands fågelklubb

Styrelsen

Ordförande

Lars Nilsson tel: 0247-333 92 E-mail: lars.n@ebox.tninet.se

Sekreterare

Ulla-Britt Larsson tel: 0247-210 91 E-mail: ulla21091@telia.com

Kassör

Göte Bergkvist tel: 0247-228 24 E-mail: gote.i.bergqvist@nb.se

Ledamöter

Bogdan Persson tel: 0247-154 76 E-mail bogdan.persson@brevet.nu

Conny Land tel: 0247 225 45

Ingrid Elm tel: 0241-514 62 E-mail: ingrid.elm@telia.com

Maria Bergsten tel: 070-545 10 6 E-mail: mariabergsten@hotmail.com

<http://fagelklubben.leksand.nu>

Projektansvariga

Projekt Pilgrimsfalk

Lars Nilsson 070-329 13 57

Örnutfodring

Bogdan Persson 0247- 154 76

Projekt Berguv

Henry Pollack 0247- 409 64

Rapportmottagare

Conny Land 0247-225 45

Ungdomsgruppen

Conny Land 0247- 225 45

Gassarvet 36, 793 70 Siljansnäs

Gryssenstugan

Ulla-Britt Larsson 0247-210 91

Projekt Slaguggla/ Tornfalk

Gunnar Lind 0247- 348 66

Backsvaleinventering

Bogdan Persson 0247- 154 76

Ringmärkning - Limsjön

Inga-Lill P. Andersson 0241- 512 82

Klubblokalen vid Norsbro:

Helghyra (lördag-söndag): 300 kr.

Heldagshyra: 200 kr.

Halvdagshyra: 100 kr.

Bokning: Åsa Rydell, tel:0247-80 229